

**ЦЕНТЪР ЗА КОНТРОЛ И ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО НА УЧИЛИЩНОТО
ОБРАЗОВАНИЕ**

**ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА
НА ЦЕНТЪР ЗА КОНТРОЛ И ОЦЕНКА НА КАЧЕСТВОТО НА
УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ
ЗА 2016 година**

Март 2017 г.

Съдържание

Въведение.....	2
I. Дейности свързани с разработване на системи за контрол на качеството на училищното образование и разработване на модели и механизми за вътрешно и външно оценяване в училищното образование.....	3
II. Дейности свързани с разработване на изпитни материали за различни видове изпити – за националните външни оценявания в IV, VII, и VIII клас (по чужд език).....	3
III. Дейности свързани с разработване на националните външни оценявания в V клас по четивна грамотност и в X клас по ИКТ.....	4
IV. Дейности по участие в създаването на организация за провеждане на различни видове изпити на национално ниво, съгласувано с МОН и Регионалните инспекторати по образованието (РИО).....	5
V. Провеждане на изпити за установяване степента на владеене на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владенето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България.....	6
VI. Кампания за приемането на лица от българска народност, живеещи извън Република България, и граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България.....	6
VII. Международни образователни изследвания.....	6
1. PISA 2015.....	8
2. ICCS 2016.....	9
3. TIMSS 2015.....	9
4. PIRLS 2016.....	10
VIII. Дейности по управление на публична държавна собственост и административни услуги.....	11
IX. Заключение.....	11

Въведение

Целта на доклада е да представи реализираните дейности и постигнатите резултати в дейността на Центъра за контрол и оценка на качеството на училищното образование (ЦКОКУО) през 2016 г. Обхватът на информацията в доклада е определен от Правилника за устройството и дейността на ЦКОКУО и свързаните с него основни функции описани в чл. 3.

„**Чл. 3.** Центърът осъществява своята дейност, като:

1. разработва системи за контрол на качеството на училищното образование;
2. разработва модели и механизми за вътрешно и външно оценяване в училищното образование;
3. разработва и предоставя на МОН изпитни материали за различни видове изпити;
4. участва в създаването на организация за провеждане на различни видове изпити на национално ниво, съгласувано с МОН и Регионалните инспекторати по образованието (РИО)¹;
5. разработва изпитни материали, организира и провежда изпити за установяване степента на владеене на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владеенето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България;
6. анализира показателите, характеризиращи качеството на училищното образование;
7. оценява системите за поддържане на качеството на училищното образование;
8. съдейства на МОН, като предоставя резултатите и изводите от контрола и оценката на качеството на училищното обучение;
9. участва в международни изследвания, свързани със средното образование, анализира и популяризира резултатите от тях.“

¹ На 1 август 2016 г. Регионалните инспекторати по образованието (РИО) бяха преименувани на Регионални управления на образованието (РУО) по Закона за предучилищното и училищното образование, но поради обхвата на настоящия доклад в него е използвано наименованието РИО.

I. Дейности свързани с разработване на системи за контрол на качеството на училищното образование и разработване на модели и механизми за вътрешно и външно оценяване в училищното образование.

1. През месец юни беше проведена работна среща – семинар на тема „Формат на изпити и критерии за вътрешно оценяване“ с експерти по „Природни науки и екология“ от РИО и учители по химия и опазване на околната среда с 58 участници.

2. Беше осъществено регионално външно оценяване по химия и опазване на околната среда на тема „Измерване на уменията за решаване на задачи в реален контекст, като част от функционалната грамотност на учениците в IX клас съвместно с РИО Пловдив.

3. В системата на училищното образование все още има недостиг от квалифицирани специалисти и учители, които да познават и използват нови методи за оценяване и да могат сами да разработват тестове за ежедневната си работа. Поради това е оправдан големият интерес от страна на учители към обучения насочени специално към оценяването на учениците. През 2016 година ЦКОКУО организира и проведе 5 обучения с учители за разработването на тестови задачи за националните външни оценявания. Общо във всички обучения участваха 130 учители по различни учебни предмети от цялата страна.

II. Дейности свързани с разработване на изпитни материали за различни видове изпити – за националните външни оценявания в IV, VII, и VIII клас (по чужд език).

Всяка учебна година МОН възлага на ЦКОКУО разработването на инструментариум за националните външни оценявания. Центърът се стреми да спазва приетите световни стандарти за изработване на тестови задачи и композиране на тестове. Това включва: създаване на експертни съвети по всички учебни предмети, разработване на тестови спецификации, разработване на тестови задачи, експертна оценка на тестовите задачи, апробация на тестови задачи, психометричен анализ на резултатите, създаване на финални варианти на тестовете за изпитите. За учебната 2015/2016 такива инструментариуми бяха разработени за IV, VII и VIII клас (по чужд език). В резултат на тази дейност банката с тестови задачи за IV, VII и VIII клас беше допълнена в следните параметри:

- IV клас – 120 задачи общо за четирите предмета (български език, математика, човекът и обществото и човекът и природата)

- VII клас – 630 задачи общо за 13 учебни предмета от пет културно-образователни области (БЕЛ, математика, КОО „ОНГОР“, КОО „ЛНЕ“ и КОО „Чужд език“)
- VIII клас – 270 задачи общо за предмет „Чужд език“ за профилирана и за професионална подготовка

След обработка и анализ на резултатите бяха изработени по два варианта на тест за всички учебни предмети, с изключение на български език и математика за VII клас. За тези два предмета бяха композирани по 3 варианта на тест.

Бяха изготвени анализи на резултатите от проведените национални външни оценявания в IV клас. Анализите са представени на годишните съвещания с експерти от РИО, които се провеждат в началото на месец октомври.

През учебната година 2015/2016, след изготвяне на представителни извадки от региони и училища, бяха направени апробации по различни учебни предмети за попълване банката от тестови задачи, както следва:

В начален етап

По български език и литература в IV клас с участието на 383 ученици;

По човек и общество в IV клас с участието на 597 ученици.

В прогимназиален етап

По история и цивилизация в VII клас с участието на 659 ученици;

По география и икономика в VII клас с участието на 664 ученици;

По биология и здравно образование в VII клас с участието на 634 ученици

III. Дейности свързани с разработване на външни оценявания в IX клас по функционална грамотност и национално външно оценяване в X клас по ИКТ.

В изпълнение на Националната стратегия за насърчаване и повишаване на грамотността през периода 2016-2017 година и заложеното в Националния план за действие външно оценяване на функционалната грамотност на учениците от IX клас се проведе през ноември 2016 година. В провеждането му се включиха 278 училища от всички области на страната, т.е. 29,3% от училищата в страната, в които се обучават деветокласници. Измерването е осъществено чрез извадка, включваща 7076 ученици от цялата страна, което представлява 13,7% от общия брой на учениците в IX клас. Извадката, подготвена в ЦКОКУО, е представителна за страната.

Основните цели на външното оценяване на функционалната грамотност на учениците в IX клас бяха ясно формулирани:

- мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване качеството на образование;
- да се даде ясна картина за постиженията на учениците и за нуждите от оптимизирането на методите на обучение;
- апробиране на нови елементи при организация на външните оценявания по смисъла на чл.73 ал.2 т.4 от Наредба №11.

Външното оценяване на функционалната грамотност на учениците в IX клас е съобразено със:

- спецификата на конкретния учебен предмет (*български език и литература*);
- спецификата на IX клас като първи клас в гимназиалния етап на обучение;
- очакваните резултати в началото на гимназиалния етап;
- наложилите се формати на международни оценявания.

Инструментариумът за НВО е разработен в ЦКОКУО и е изготвен доклад с резултатите от изследването, който ще бъде предоставен на МОН през настоящата година.

През учебната година 2015/2016 беше проведен вторият етап за подготовка на национално външно оценяване за изследване на дигиталните компетентности на учениците в X клас. Вторият етап имаше за цел да апробира инструментариума и организацията. В него участваха 20000 ученици от страната, подбрани чрез извадка изготвена от ЦКОКУО.

IV. Дейности по участие в създаването на организация за провеждане на различни видове изпити на национално ниво, съгласувано с МОН и Регионалните инспекторати по образованието (РИО).

Във връзка с организацията на държавните зрелостни изпити ЦКОКУО изпълнява ангажиментите си според Наредба № 3 от 17 май 2004 г. за организацията и провеждането на ДЗИ. За учебна 2015/2016 година бяха съставени 28 комисии за засекретяване и разсекретяване на изпитните работи, в които взеха участие 280 души. ЦКОКУО проведе редица процедури по ЗОП за осигуряване на необходимите програмни продукти за информационното обслужване на дейностите по организацията и провеждането на държавните зрелостни изпити на национално, регионално и училищно ниво. ЦКОКУО подготвя и изпраща до всеки РИО окончателните протоколи с изпитните резултати и участва в сверяването и отстраняването на неточности в крайните резултати.

V. Провеждане на изпити за установяване степента на владеене на български език при придобиване на българско гражданство по натурализация и владеенето на български език и професионалната терминология на български език от чужденците за упражняване на медицинска професия в Република България.

Изпитът за придобиване на българско гражданство се провежда ежемесечно, като през 2016 година броят на кандидатите е 664 души, като от тях удостоверения за владеене са получили 565 кандидати. Изпитът за упражняване на медицинска професия се провежда 4-ри пъти годишно и през 2016 г. са се явили 46 кандидати, успешно издържали 13 души.

VI. Кампания за приемането на лица от българска народност, живеещи извън Република България, и граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България съгласно чл. 4, ал. 1 на ПМС № 103/1993 г. за осъществяване на образователна дейност сред българите в чужбина и чл. 3, ал. 1 на ПМС № 228/1997 г. за приемане на граждани на Република Македония за студенти в държавните висши училища на Република България, през учебната 2015-2016

От 2008 година ЦКОКУО е една от отговорните институции за провеждане на кампаниите по приема на лица от българска народност живеещи в чужбина. Кандидатите се явяват на писмен тест по български език и литература и история на България. В началото на 2013 г. беше одобрена учебно-изпитната програма, разработена от ЦКОКУО, която дава възможност за по-добра подготовка на кандидатите. Програмата заедно с примерни тестове е публикувана на страницата на МОН.

ЦКОКУО участва в кампанията като организира разработването на тестовете за изпитите, отпечатването на тестовите книжки, засекретяването на изпитните работи, оценяването, разсекретяването, подготвянето на протоколи с резултатите. Изпитите са организирани и проведени в Казахстан, Молдова, Украйна, Сърбия, София (за гражданите на Македония и други страни), Румъния, Албания и Косово. На изпитите са се явили 785 кандидат-студенти, като от тях изпита са издържали 780 кандидати.

VII. Международни образователни изследвания

Центърът за контрол и оценка на качеството на училищното образование е координатор на редица международни изследвания в областта на образованието. Всяко изследване е насочено към конкретна възраст и област или предмет на оценяване и има

различна специфика, но могат да се открият няколко общи характеристики за всички изследвания.

Изследванията се реализират от международен консорциум, който е отговорен за разработването на надежден инструментариум и изпълнява строги процедури при неговото създаване. За всяко отделно изследване организациите, които участват в консорциума са различни и обикновено това са международно признати в областта на оценяването, статистиката и т.н. Освен когнитивни тестове в съответната област, всяко изследване е придружено и от контекстуални въпросници за средата, които се попълват винаги от учениците и от директорите на училището. В някои изследвания има допълнителни въпросници, които се попълват от учители и/или родители. Събраната информация от въпросниците е изключително важен елемент при интерпретиране на резултатите от тестовете. Националните координатори както е ЦКОКУО имат важната роля да изпълнят всички стандарти на съответното изследване, за да може да се гарантира обективност и коректност на данните. Всяко изследване има различна периодичност на провеждане. Важен елемент за всяко изследване е сравнимостта на данните между различните цикли и изработването на процедури, които да осигуряват валидността на изследването. Една от тези процедури е използването на група от едни и същи задачи във всеки следващ цикъл на даденото изследване.

Ето основите етапи от реализирането на дадено изследване и отговорните за това:

- разработване на рамката за оценяване – международен консорциум;
- разработване на тестови задачи и контекстуални въпросници за средата – международен консорциум;
- изготвяне на извадка за пилотното изследване – международен консорциум;
- провеждане на пилотното изследване с около 1500 ученици за държава, което цели да провери доколко са качествени тестовите задачи и контекстуалните въпросници и има ли необходимост от промяна или изключване на „неработещи“ задачи – национален координатор;
- изготвяне на извадка за същинското изследване – международен консорциум;
- провеждане на същинско изследване с извадка от около 4500-5000 ученици – национален координатор;
- оценяване на отговорите, въвеждане на данните, обработка на данните – националният координатор по строго описани правила за оценяване на тестовите задачи и процедури, разписани от международния консорциум;

- спазване на конфиденциалност по отношение на тестовите задачи и окончателните резултатите до деня на публикуването на международния доклад – всички участващи държави;
- анализ на резултатите и публикуване на международен доклад година и половина след провеждане на основното изследване – международен консорциум;
- публикуване на национален доклад с резултатите за България – ЦКОКУО.

1. Програма за оценяване на 15-годишните ученици (Programme for International Students Assessment, PISA).

Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) е част от дългосрочен проект на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР). Програмата оценява 15-годишните ученици, като основната ѝ цел е да определи доколко учениците в края на задължителното училищно образование са придобили познания и умения, които биха им позволили успешно да се конкурират на трудовия пазар и биха били основа за пълноценна лична и професионална реализация. PISA оценява постиженията на учениците чрез обща международна рамка в три познавателни области: функционална грамотност по четене, математика и природни науки. Ключов елемент в PISA е разбирането, че компетентностите, които младите хора формират в училището, се отразяват върху способността им да продължат обучението си и да се интегрират успешно в обществото. Изследването се провежда през три години, като последното беше през 2015 с основен акцент върху знанията, уменията и компетентностите на учениците по природни науки.

През 2016 г. беше разработен националният доклад за участието на българските ученици в PISA 2015 – „Природните науки и технологиите в училището на XXI век. Резултати от участието на България в Програмата за международно оценяване на учениците – PISA 2015“. В края на годината докладът беше представен на пресконференция в МОН на 4 декември. Докладът е отпечатан в 1000 екземпляра и копия от него са изпратени на всички 200 училища, участвали в изследването, на регионалните инспекторати по образованието и на редица държавни институции и неправителствени организации, които имат пряка връзка с разработването на политики в областта на образованието.

Всички анализи на ЦКОКУО за участието на България в PISA от 2006 година досега могат да бъдат намерени на www.ckoko.bg.

2. Международното изследване на гражданското образование (International Civic and Citizenship Education Study) ICCS 2016

ICCS 2016 е вторият етап на Международното изследване на гражданското образование, което се организира от Международната асоциация за оценяване на образователните постижения (International Association for the Evaluation of Educational Achievement, IEA) и в него участват ученици от 26 държави в Европа, Латинска Америка и Азия. IEA е основана през 1959 г. като неправителствена сдружение на изследователски центрове. Организациите, които днес членуват в IEA, представляват 65 държави от цял свят. Сред тях е Центърът за контрол и оценка на качеството на училищното образование като представител на България.

ICCS е изследване на познанията, уменията, ценностите и нагласите на учениците на възраст около 14 години (VIII клас в България) в областта на гражданското образование. Концепцията за проекта се основава на разбирането, че за да изпълни ролята си на гражданин младият човек трябва да притежава определени познания, умения, убеждения, ценности, както и мотивация за активно гражданско поведение. Всичко това не е даденост и следва да бъде цел на училищното образование.

През периода от 7 март до 20 април 2016 г. основното изследване на ICCS 2016 се проведе с около 3300 български осмокласници от 150 училища в цялата страна. Данните се събират чрез тест и въпросници. Тестът измерва познанията и уменията на учениците в областта на гражданското образование, а въпросниците – техните възприятия, ценности и нагласи. В изследването участват и учители на учениците в извадката и директорите на училищата, в които се обучават. Проучването сред тях има за цел да събере информация за условията, в които се осъществява гражданското образование в училище. Освен конкретни знания, убеждения и умения, ще се изследва и отношението на учениците към различни аспекти на гражданското общество и готовността им за активно и отговорно участие в живота на общността.

Резултатите от ICCS 2016 ще бъдат оповестени през месец ноември 2017 г. Те ще позволят да се направи анализ на ефективността на гражданското образование в България и доколко то съответства на международните стандарти.

3. Международното изследване на уменията по математика и природни науки (Trends in International Mathematics and Science Study) TIMSS 2015

TIMSS е едно от най-мощните, авторитетни и задълбочени изследвания на постиженията на учениците по математика и природни науки в IV и в VIII клас. То се организира през периоди от 4 години. Изследването има широка международна представителност. В последния етап – TIMSS 2015 – са участвали ученици от 49

държави от цял свят. България участва в изследването с ученици от IV клас, като извадката обхваща 4228 ученици от 143 училища.

Целта на TIMSS е да изследва националните програми, училищната и социална среда на учениците и техните постижения по математика и природни науки в участващите образователни системи. Тестовите за постижения са конструирани така, че да дават информация за степента на постигане на поставените цели в националните учебни програми, т.е. измерва се степента на усвояване на учебното съдържание, включено в националните учебни програми по математика и природни науки. Изследването обхваща както учениците, така и техните учители по математика и природни науки и директорите на училища. Чрез въпросници се проучват факторите, които влияят върху обучението по математика и природни науки.

През ноември 2016 г. на пресконференция в МОН бяха представени резултатите от участието на България в изследването TIMSS 2015.

4. Международно изследване на напредъка в четивната грамотност на учениците (Progress in International Reading Literacy Study) PIRLS 2016

PIRLS е оценяване на четивната грамотност на учениците в IV клас, както и на факторите, свързани с нея, в съответствие с обща международна рамка. То се провежда през периоди от пет години. Първото изследване е осъществено през 2001 г., второто – през 2006 г., и третото – 2011 г.

Български ученици участват и в трите проведени досега изследвания. Географският обхват на проекта позволява националните резултати и политики да се анализират в много по-широк международен контекст. От друга страна, големият брой държави, които участват в изследването, поощрява разкриването и популяризирането на добрите практики в образованието. Не на последно място, ритмичното провеждане на оценяването дава възможност да се проучат задълбочено промените, настъпили в подготовката на учениците през по-кратки или по-дълги периоди от време.

Целевата група на оценяването обхваща всички ученици в IV клас, които посещават училище на територията на съответната държава участник.

Инструментариумът на изследването включва тестови книжки за учениците и въпросници за учениците, техните учители и родители.

Основното изследване на PIRLS 2016 се проведе през март 2016 г. В него участваха 4600 ученици от IV клас от 153 училища.

VIII. Дейности по управление на публична държавна собственост и административни услуги

На ЦКОКУО е предоставено стопанисването и управлението на административна сграда на бул. „Цариградско шосе“ 125, блок 5, в която се помещават структури и дирекции на МОН, както и две агенции към Министерски съвет – Национална агенция за оценяване и акредитация и Национална агенция за професионално обучение и образование. ЦКОКУО отговаря за провеждане на процедури за ремонт, поддръжане на тревните площи около блока, целогодишна поддръжка на осветителна, електро и ВиК инсталации на сградата, поддръжка на отоплителната инсталация на сградата през отоплителния сезон, поддръжане на системата за достъп до сградата.

IX. Заключение

Центърът за контрол и оценка на качеството на училищното образование е реализирал целите, които бяха поставени за 2016 година. Необходимите финансови ресурси за нормалното изпълнение на всички дейности бяха осигурени от МОН. Екипът от експерти, които работят в ЦКОКУО, както и външните сътрудници продължават да натрупват все повече опит в оценяването на постиженията на учениците. Използването на опита от международните образователни изследвания е много важен фактор в изграждането на компетентности свързани с разработването на качествени инструменти за измерване постиженията на учениците.

Оценяването на резултатите на учениците има ключова роля в процеса на постигане на качество на училищното образование. В тази връзка разработването на стандарти за вътрешно и външно оценяване е от изключителна важност за повишаване на качеството на образованието, което ще се осъществи чрез държавния образователен стандарт за оценяване на резултатите от обучението на учениците.